

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ТКАЧУК ІННА ІГОРІВНА

УДК: [005.742:005.72]:621(043.3)

УПРАВЛІННЯ ВЛАСНІСТЮ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному економічному університеті, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Українська Лариса Олегівна,
Харківський національний економічний університет,
професор кафедри політичної економії

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Сазонець Ігор Леонідович,
Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара,
декан факультету міжнародної економіки

кандидат економічних наук, доцент
Хімченко Андрій Миколайович,
Донецький національний університет,
доцент кафедри економічної теорії

Захист відбудеться «24» травня 2012 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.055.01, у Харківському національному економічному університеті за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий «24» квітня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Чмутова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасному світовому господарстві важливу роль відіграють корпоративні структури, які є найбільш потужними і найзначнішими представниками великого підприємництва, є рушійною силою сучасного економічного простору, лідером у розвитку і просуванні нових технологій, діють в міжнародних масштабах і виконують провідну роль у зміцненні господарських зв'язків. Конкурентоспроможність економіки розвинених країн багато в чому визначається наявністю саме сектора великих багатогалузевих або вертикально-інтегрованих корпоративних структур, у межах яких досягається зростаюча концентрація промислового капіталу, інвестиційних ресурсів, наукомістких технологій і висококваліфікованих кадрів. Такий корпоративний сектор становить базис сучасної ринкової економіки.

Останні десятиріччя характеризуються активним розвитком корпоративних формувань нових індустріальних країн, які створюють значну конкуренцію на світовому ринку корпораціям Європи, США та Японії. Забезпечуючи економічне зростання у власних країнах, вони сприяють підвищенню рівня життя населення. Корпоративні структури України в даний час відображають незавершеність фази розвитку промислового капіталу і його інтеграції з фінансовими інститутами, про що свідчать низькі обсяги виробництва у порівнянні з іноземними корпораціями.

В той же час, виникнення корпоративних структур зумовило виникнення відносно нової для української економіки проблеми корпоративного управління, яка активно досліджується на заході. Одним з найважливіших аспектів корпоративного управління, від якого залежить ефективність функціонування господарського суб'єкта, є управління власністю. Відсутність цілеспрямованого управління власністю корпоративних структур ускладнює їхню адаптацію до ринкового середовища, призводить до незбалансованості цілей розвитку підприємства з наявними ресурсами. В сучасних економічних умовах змінились права господарюючих суб'єктів у сфері управління власністю, а отже, і ступінь відповідальності за ефективність її використання. Для більш ефективного використання потенціалу корпоративних структур особливого значення набуває формування якісного, комплексного науково-методичного апарату управління власністю.

Дослідження питань корпоративного управління, зокрема управління корпоративними структурами, проводилось у наукових працях багатьох зарубіжних вчених, таких, як С. Авдашева, С. Аукціонек, Ю. Вінслав, В. Дементьєв, Т. Долгопятова, В. Кондратьєв, В. Лісов, С. Масютін, Я. Паппе, Р. Ла Порта, О. Радигін, В. Студенцов, А. Татаркін, І. Храброва, Ю. Якутін.

Значний внесок у розвиток різних аспектів корпоративного управління зробили і вітчизняні дослідники: С. Богачов, І. Булеєв, О. Вакульчик, А. Воронкова, В. Гриньова, Н. Карачина, О. Мендрул, Т. Момот, О. Мороз, Г. Назарова, Є. Палига, О. Поважний, В. Пономаренко, І. Сазонець, М. Сірош, Л. Українська, А. Хімченко, Л. Федулова, О. Ястремська, у роботах яких набули розвитку теоретичні та практичні питання формування організаційно-економічного

механізму та організації корпоративного управління, методи фінансування й оцінки результативності діяльності корпоративних структур, управління вартістю підприємств, становлення корпоративного сектора і формування корпоративних структур, удосконалення національної моделі корпоративного управління.

Проблемам корпоративної власності присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних науковців, таких, як Т. Долгопятова, Р. Капелюшніков, А. Ковальов, В. Корольов, С. Мочерний, М. Петраков, С. Пишпек, Г. Родіна, В. Тамбовцев, Л. Тараш та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій та емпіричних досліджень проблем становлення корпоративних структур, корпоративного управління, корпоративної власності, низка питань щодо управління власністю корпоративних структур вимагає подальших досліджень і наукових розробок. Зокрема, потребують уточнення поняття «корпоративна структура», склад системи показників ефективності управління власністю корпоративних структур; необхідним є удосконалення методичного забезпечення оцінювання та управління власністю корпоративних структур. Наукова і практична актуальність зазначених питань зумовила вибір теми дисертації, визначила мету і задачі дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає основним напрямкам наукових досліджень Харківського національного економічного університету, які проводилися за темою «Інституціональна перебудова економіки України в умовах ринкової трансформації» (номер державної реєстрації 0108U008323). За участю автора дисертації як виконавця (розділ «Управління власністю корпоративних структур»).

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є узагальнення, розвиток теоретичних і методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо управління власністю корпоративних структур промисловості.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлено та вирішено такі задачі:

уточнено визначення понять «корпоративна структура», «корпоративна власність», «управління власністю»;

узагальнено й удосконалено класифікацію корпоративних структур;

визначено тенденції функціонування корпоративних структур в економіці України в цілому та машинобудуванні зокрема;

обґрунтовано склад показників ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування;

розроблено методичний підхід до оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування;

визначено послідовність і зміст етапів процесу управління власністю корпоративних структур;

розроблено основні напрямки перетворень у системі управління власністю корпоративної структури.

Об'єкт дослідження – процес управління власністю корпоративних структур промисловості.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні й практичні аспекти управління власністю корпоративних структур машинобудування.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення загальної економічної теорії, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених з питань корпоративного управління.

Для досягнення поставленої мети в роботі було використано такі методи дослідження: *структурно-логічного аналізу* – для побудови логіки та структури дослідження; *узагальнення і семантичного аналізу* – для уточнення категорійного апарату й узагальнення теоретичних положень з управління власністю корпоративних структур; *аналізу і синтезу* – для класифікації корпоративних структур машинобудування; *статистичного аналізу* – для визначення тенденцій функціонування корпоративних структур промисловості; *системного підходу* – для визначення та обґрунтування показників оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур; *метод таксономії* – для побудови інтегрального показника ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування; *кластерного та дискримінантного аналізу* – для виділення груп корпоративних структур з високим, середнім та низьким рівнем управління власністю; *графічний* – для візуалізації та схематичного подання основних теоретичних і практичних положень дисертаційної роботи.

Інформаційною базою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі корпоративного управління, законодавчі та нормативні акти України, дані офіційної статистики, а також первинні матеріали, зібрані автором особисто.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

удосконалено:

методичний підхід до оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування, який на відміну від існуючих базується на узагальненні майнових, кадрових та фінансових показників діяльності корпоративної структури у таксономічний показник і передбачає визначення якісного рівня ефективності управління за допомогою кластерного та дискримінантного аналізу, що дає можливість розробити управлінські рекомендації для корпоративних структур залежно від цього рівня;

процедуру управління власністю корпоративної структури, яка відрізняється від існуючих послідовністю та змістом таких основних етапів: аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, визначення загальної стратегії; обґрунтування раціональної структури власності; формування загальної та локальних програм управління власністю; вибір інструментарію управління, що дозволяє визначити такі основні напрямки перетворень в управлінні власністю корпоративної структури, як реорганізація апарату управління власністю, заміна функцій управління, зміна структури підприємства;

класифікацію корпоративних структур машинобудування, відмінністю якої є виділення додатково запропонованої теоретично обґрунтованої та практично значущої ознаки «залежно від географії діяльності корпоративних структур», використання якої дає можливість враховувати особливості структури власності у процесі управління нею;

дістали подальшого розвитку:

визначення поняття «корпоративна структура», яке, на відміну від існуючих, враховує такі її особливості, як локальний характер та приналежність до інтегрованої корпоративної структури, що дозволяє визначити місце корпоративних структур у всій сукупності господарських суб'єктів та застосовувати відповідні підходи та інструменти управління власністю;

змістовне наповнення поняття «управління власністю корпоративної структури» за рахунок його визначення як процесу перетворення структури власності, що спрямований на її раціоналізацію відповідно до мети функціонування та відносин власності, які формуються в межах корпоративної стратегії, що дає можливість підвищити ефективність управління власністю корпоративних структур.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені методичні підходи та запропоновані теоретичні положення доведені до рівня практичних рекомендацій і можуть бути використані як промисловими корпоративними структурами, так і їх потенційними інвесторами для оцінки рівня ефективності управління власністю корпоративних структур. Практичне використання запропонованих методичних підходів дозволяє підвищувати дієвість процедур і механізмів управління власністю, а також своєчасно розробляти та впроваджувати заходи щодо вдосконалення управлінських процесів на промислових підприємствах України.

Основні положення дисертації, що мають прикладний характер, впроваджені на машинобудівних підприємствах України, зокрема: рекомендації щодо оцінки ефективності управління власністю знайшли реалізацію в процесі управління діяльністю ВАТ «Маріупольський дослідно-експериментальний завод» (довідка № 115/АК від 18.09.2009 р.); процедуру управління власністю було впроваджено у роботу ПП «НВО Спецмашчермет» (довідка № 235 від 10.11.2008 р.) та ТОВ «Харківський завод підйомно-транспортного устаткування» (довідка № 11503Н від 18.09.2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням, яке відображає авторський підхід до вирішення актуального наукового завдання – розробка й обґрунтування теоретичних і методичних підходів до управління власністю корпоративних структур. Особистий внесок здобувача у роботах, що виконані у співавторстві, полягає в такому: уточнено визначення поняття «управління власністю корпоративних структур» [13], доповнено класифікацію корпоративних структур [5].

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, оприлюднено на таких наукових конференціях: Першій міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Теоретична і прикладна економіка: задачі та перспективи» (Тернопіль, 2008), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств» (Кривий Ріг, 2009), III Міжнародній науково-практичній конференції

«Регіональні аспекти розвитку в умовах європейського вибору» (Сімферополь – Алушта, 2009), Міжнародній науково-технічній конференції «Університетська наука – 2010» (Маріуполь, 2010), VI Міжнародній науковій конференції «Стратегія якості в промисловості і освіті» (Варна, 2010), Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічний розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2010р), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічний розвиток України в сучасному просторі» (Харків, 2010), Міжнародній науково-практичній конференції «Методологія досліджень та сучасні соціальні, економічні, технологічні проблеми розвитку суспільства» (Харків, 2011).

Публікації. Основні результати дослідження, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, опубліковано в 14 наукових працях, у тому числі 1 розділ у колективній монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях, 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 3,12 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 2,94 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків. Робота викладена на 254 сторінках машинописного тексту, містить 16 таблиць, з яких 1 займає 1 повну сторінку, 36 рисунки, з яких 2 займають 2 повні сторінки. Робота містить список використаних джерел зі 176 найменувань - на 17 сторінках, 14 додатків - на 44 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 190 сторінкб.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено його об'єкт і предмет, викладено наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення та апробацію.

У першому розділі – «Теоретичні засади управління власністю корпоративних структур» – уточнено визначення понять «корпоративна структура», «корпоративна власність», «управління власністю»; узагальнено й удосконалено класифікацію корпоративних структур.

На основі теоретичного узагальнення в роботі виділено два основних підходи до визначення корпоративних структур, один з яких полягає в ототожненні корпоративних структур з акціонерними товариствами, а інший – у розумінні понять «корпоративні структури» та «корпорації» як синонімів.

Дослідження існуючих визначень поняття «корпоративна структура» та специфіки їхньої діяльності дозволило виділити такі їхні специфічні риси, як локальний характер та приналежність до інтегрованих структур (рис. 1).

На основі аналізу літературних джерел та уточнення поняття «корпорація» у дисертації запропоновано корпоративні структури розуміти як об'єднання суб'єктів господарювання в організацію, яка має локальний характер та є елементом

інтегрованої структури, на основі розвитку стійких взаємозв'язків шляхом формування та використання спільної власності з метою покращення результатів економічної діяльності, з досягненням синергічного ефекту.

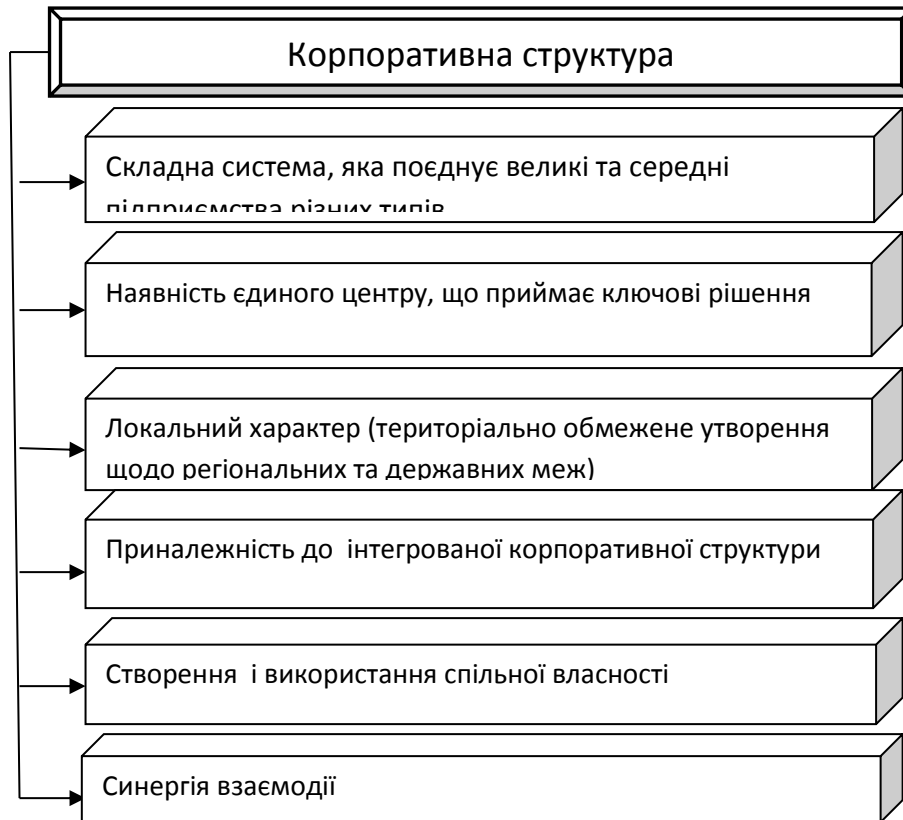

Рис. 1. Характерні риси корпоративних структур

На основі виокремлення характерних рис корпоративних структур і запропонованого їхнього визначення за допомогою методів аналізу та синтезу розроблено класифікацію корпоративних структур (рис. 2), яку доповнено такою ознакою, як «географія діяльності», що містить в собі місцеві, обласні, регіональні та міжрегіональні корпоративні структури.

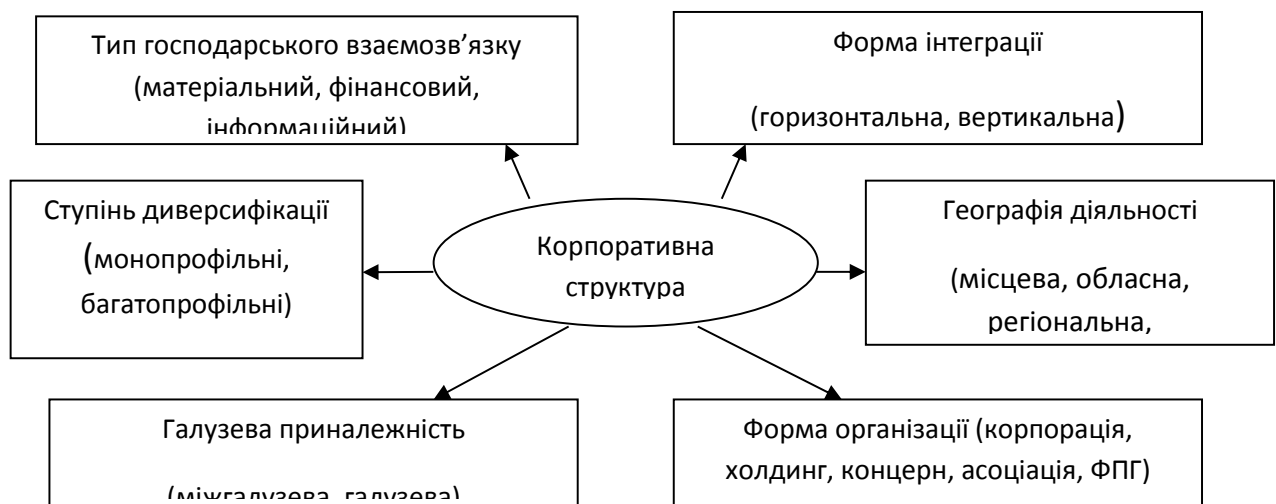

Рис. 2. Класифікація корпоративних структур

Використання розробленої класифікації дало змогу не тільки усвідомити роль корпоративних структур у розвитку економіки, а і установити зв'язки між різними типами корпоративних структур; обґрунтувати показники, що характеризують ефективність управління власністю; визначити етапи процедури управління власністю корпоративної структури відповідно до особливостей кожної корпоративної структури, а також механізми й організаційні форми управління власністю.

Проведене в роботі дослідження показало, що в науковій літературі основна увага приділяється питанням корпоративного управління, у той час як управління власністю корпоративних структур майже не досліджується, що обумовлено кількома причинами: соціально-економічною складністю корпоративних структур; браком висококваліфікованих управлінців, які мають досвід управління такими складними інститутами; складністю та непостійністю вітчизняного законодавства; недостатньою дослідженістю у вітчизняній та зарубіжній літературі.

На основі визначення власності корпоративних структур, як сукупності об'єктів нерухомості, майнових прав, робіт і послуг, інформації й технологій, нематеріальних благ та інших складових національного багатства, право користування, володіння, розпорядження якими належить конкретній корпоративній структурі, її особливостей та об'єктів було удосконалено змістовне наповнення поняття «управління власністю корпоративної структури» як процесу перетворення власності корпоративної структури, що спрямований на раціоналізацію її структури відповідно до мети функціонування та відносин власності, які формуються в рамках корпоративної стратегії, що сприятиме підвищенню ефективності управління власністю.

У другому розділі – «Аналіз процесу управління власністю корпоративних структур машинобудування» – визначено тенденції функціонування корпоративних структур в економіці України в цілому та машинобудуванні зокрема; обґрунтовано склад показників ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування.

Формування та реалізація процедур управління власністю корпоративних структур тісно пов'язані із середовищем, в якому вони здійснюють свою діяльність. Аналіз функціонування корпоративних структур машинобудування дозволив виявити основні тенденції їхнього розвитку. Корпоративний сектор економіки України є її основним елементом, який науковці розподіляють на акціонерний (представлений у вигляді приватних і публічних акціонерних товариств), інтеграційні структури (у вигляді асоціацій, корпорацій, концернів, та інших об'єднань) та неакціонерний корпоративний сектор, що включає інші господарські товариства та підприємства, котрі підпадають під визначення корпоративних підприємств у Господарському кодексі. Слід зазначити, що частка корпоративного сектора у вітчизняній економіці постійно збільшується (табл. 1).

Аналіз результатів діяльності корпоративних структур машинобудування свідчить про те, що корпоративний сектор займає в національній економіці домінуючі позиції, так його питома вага становила в цілому в економіці України у 2006 р. 64,3%, середньооблікової чисельності зайнятих працівників - 69,8%, то за

обсягом реалізованої продукції - 82,9%. Слід зазначити, що протягом 2006 - 2010рр., корпоративний сектор нарощував свої позиції, зокрема за кількістю підприємств він збільшився у 2010 р. в порівнянні з 2006 р. у цілому по національній економіці на 17,44%. Аналіз функціонування машинобудівного комплексу виявив існування передумов для подальшого розвитку корпоративних структур у машинобудівній галузі.

Таблиця 1

Структура корпоративного сектора України протягом 2006-2010 рр.

Вид підприємства	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		2010 р.	
	Кіл-ть підприємств	питома вага, %	Кіл-ть підприємств	питома вага, %	Кіл-ть підприємств	питома вага, %	Кіл-ть підприємств	питома вага, %	Кіл-ть підприємств	питома вага, %
Усього	376731		381561		386989		388460		425565	
у тому числі										
Корпоративний сектор, усього	237080	62,93	240572	63,05	241683	62,45	242446	62,41	278444	65,43
акціонерне товариство, зокрема	33293	8,84	32398	8,49	31504	8,14	30560	7,87	28748	6,76
ПуАТ (ВАТ)	11345	3,01	10895	2,86	10406	2,69	10058	2,59	8888	2,09
ПАТ (ЗАТ)	21948	5,83	21503	5,64	21098	5,45	20502	5,28	19860	4,67
Інтегровані структури, усього	4946	1,31	5050	1,32	5060	1,31	5121	1,32	6129	1,44
асоціація	2751	0,73	2841	0,74	2953	0,76	3057	0,79	3180	0,75
корпорація	824	0,22	842	0,22	849	0,22	862	0,22	872	0,2
консорціум	80	0,02	84	0,02	84	0,02	89	0,02	92	0,02
концерн	406	0,11	403	0,11	400	0,10	396	0,10	387	0,09
Інші об'єднання	885	0,23	880	0,23	774	0,20	717	0,18	1598	0,38
Неакціонерний корпоративний сектор	198841	52,78	203124	53,24	205119	53,00	206765	53,23	243567	57,23
Некорпоративний сектор, усього	139651	37,07	140989	36,95	145306	37,55	146014	37,59	147121	34,57

Оцінка ефективності управління власністю корпоративної структури машинобудування передбачає, з одного боку, побудову системи окремих показників, а з іншого – оцінка, маючи характер проміжної ланки між аналізом та прийняттям рішення, вона має бути узагальнюючою та базуватись на побудові інтегрального показника.

Виявлені тенденції функціонування корпоративних структур машинобудування й узагальнення літературних джерел дозволили визначити вимоги, на яких має ґрунтуватись відбір показників для аналізу ефективності управління власністю корпоративних структур: окремі показники, що використовуються, мають в сукупності відображати всі сторони управління власністю корпоративних структур; система показників має базуватись на таких їхніх групах, як майнові, кадрові, фінансові; показники, що використовуються для даного аналізу, мають бути узгоджені з цілями; показники мають бути універсальними та інформативними.

Ґрунтуючись на теоретико-логічному аналізі методичних підходів, пов'язаних з оцінкою ефективності управління власністю, на зазначених вище вимогах і з урахуванням можливості обчислення показників на основі існуючої фінансової та статистичної звітності, для оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур були використані такі показники діяльності корпоративної структури: відношення чистого доходу від реалізації продукції до основних засобів за залишковою вартістю; відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньооблікової кількості штатних працівників; рентабельність продажу; рентабельність активів; відношення прибутку до оподаткування до власного капіталу, рентабельність власного капіталу, коефіцієнт автономії, фондовіддача, фондоозброєність.

У третьому розділі – «Методичне забезпечення управління власністю корпоративних структур машинобудування» – розроблено методичний підхід до оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування; визначено послідовність і зміст етапів процесу управління власністю корпоративних структур; розроблено основні напрямки перетворень у системі управління власністю корпоративної структури.

У роботі запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур (рис. 3), який дозволяє визначити рівень ефективності управління власністю та розробити рекомендації щодо його підвищення.

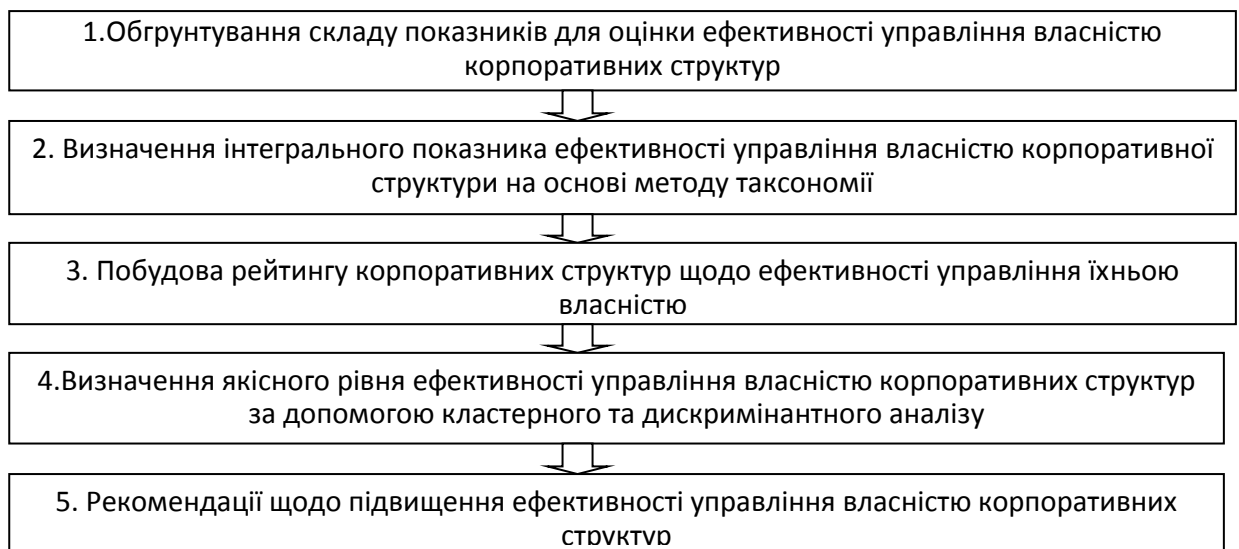

Рис.3. Схема оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур

Дотримуючись вимоги системності відображення впливу показників діяльності підприємств на ефективність управління власністю корпоративної структури, використано таксономічний інтегральний показник (I_{EUB}), який поєднує окремі коефіцієнти, що відображають майновий, кадровий та фінансовий рівні ефективності управління власністю корпоративних структур.

Для оцінки ефективності управління власністю шляхом упорядкування підприємств побудовано рейтинг ефективності управління власністю корпоративних структур станом на 31.12.2010 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг корпоративних структур України щодо ефективності управління власністю

Номер у рейтингу	Корпоративна структура	I_{EUB}	Рівень ефективності управління власністю корпоративних структур
1	ПАТ «Єврокар»	0,563	високий
2	ПуАТ «Автомобільна Компанія «Богдан Моторс»	0,402	високий
3	ПуАТ «Маріупольський дослідно - експериментальний завод»	0,299	середній
4	ПуАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	0,293	середній
5	ПуАТ «Крюківський вагонобудівний завод»	0,285	середній
6	ПуАТ «Дніпровагонмаш»	0,257	середній
7	ПуАТ «Луганський завод гірничого машинобудування»	0,255	середній
8	ПуАТ «Симферопольський завод сільськогосподарського машинобудування»	0,25	середній
9	ТОВ «Харківський завод підйомно-транспортного устаткування»	0,247	середній
10	ПуАТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш»	0,237	середній
11	ПуАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря»	0,23	середній
12	ПАТ Лозівський ковальсько-механічний завод	0,221	середній
13	ПуАТ Маріупольський завод важкого машинобудування	0,201	середній
14	ПуАТ спеціального лісового машинобудування «Ківерціспецісмаш»	0,191	середній
15	ПуАТ «Мелітопольський завод холодильного машинобудування «Рефма»	0,187	середній
16	ПуАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»	0,183	середній
17	ПуАТ «Сніжнянський завод хімічного машинобудування»	0,182	середній
18	ПуАТ «Завод комунального машинобудування»	0,176	середній
19	ПуАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування»	0,146	середній

Продовження таблиці 2

Номер у рейтингу	Корпоративна структура	I _{ЕУВ}	Рівень ефективності управління власністю корпоративних структур
20	ПуАТ Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування	0,142	середній
21	ПуАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів»	0,142	середній
22	ПуАТ «Бердичівський завод транспортного машинобудування»	0,138	середній
23	ПуАТ «Одеський завод сільськогосподарського машинобудування»	0,126	середній
24	ПуАТ Комісарівський завод торгового машинобудування	0,104	низький
25	ПуАТ «Коростенський завод хімічного машинобудування»	0,043	низький

Лідери рейтингу (табл.2) мають найвищі значення більшості показників, що аналізуються, зокрема за такими показниками, як відношення чистого доходу від реалізації продукції до основних засобів за залишковою вартістю, рентабельність активів, відношення прибутку до оподаткування до власного капіталу, фондівіддачі та фондоозброєності. Слід зазначити, що середній показник відношення чистого доходу від реалізації продукції до основних засобів за залишковою вартістю ПАТ «Єврокар» перевищує у 56,46 рази даний показник у ПуАТ «Коростенський завод хімічного машинобудування». В той же час фондівіддача першої корпоративної структури більше, ніж у другого в 62,79 рази.

На наступному етапі за допомогою кластерного та дискримінантного аналізу всю сукупність досліджуваних корпоративних структур за рівнем управління власністю було розподілено на три групи: корпоративні структури з високим, середнім та низьким рівнем управління власністю. На підприємствах першої групи можливе впровадження комплексного управління власністю; для підприємств другої та третьої груп надано методичні рекомендації, які передбачають стимулювання впливу позитивних та мінімізацію негативних факторів розвитку корпоративних структур.

Проведене дослідження складу і структури власності корпоративних структур машинобудування дозволило зробити висновок про необхідність вдосконалення системи управління власністю корпоративних структур. У сучасних умовах ефективне управління має передбачати потенційні можливості, межу розвитку соціально-виробничої (економічної, технологічної) системи. Тому в дисертаційній роботі запропоновано процедуру управління власністю корпоративних структур (рис. 4), яка має циклічний характер.

На першому етапі процедури управління власністю корпоративної структури відбувається аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, під час якого особлива увага приділяється стану й розвитку регіональної економіки; відповідно виділяється низка заходів, що сприяють зростанню обсягів виробництва та формуванню відповідної стратегії розвитку корпоративної структури.

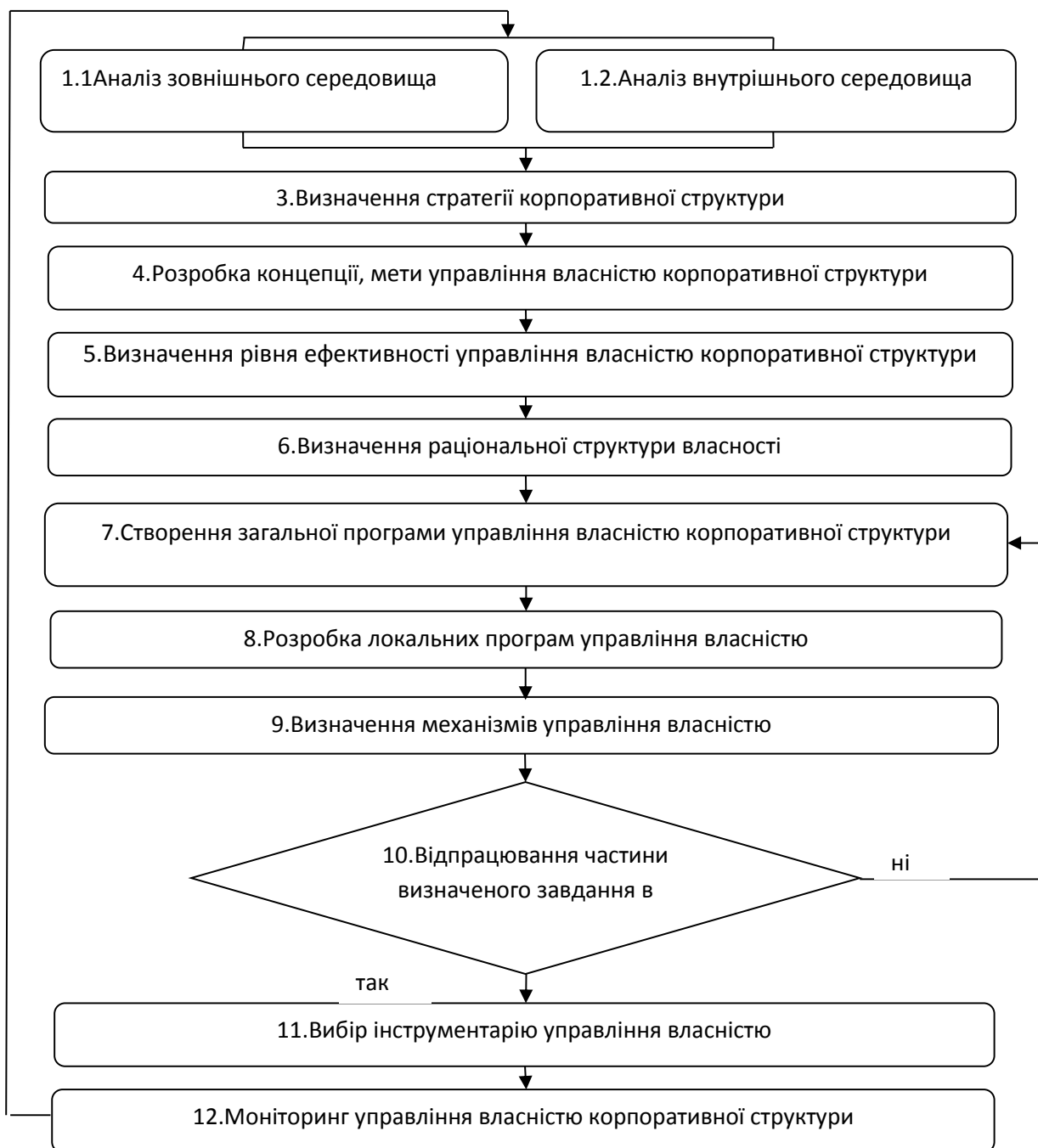

Рис. 4. Схема управління власністю корпоративної структури

На наступному етапі визначається стратегія розвитку корпоративної структури, під час даного процесу корпоративна структура утворює своєрідну мережу – з партнерами, клієнтами тощо. Вибір стратегії корпоративної структури базується як на визначенні мети, так і на виборі моделі розвитку. Інструментами в прийнятті управлінських рішень є моделі досяжного зростання, які полягають у завданні різних варіантів темпів розвитку.

Виходячи із прийнятої стратегії розвитку корпоративної структури визначаються конкретні цілі управління власністю: формування структури та обсягу необоротних засобів, які відповідають потребам виробництва та фінансовим можливостям корпоративної структури; забезпечення максимальної вартості корпоративної структури; забезпечення відповідності кількості та структури

оборотних активів завданням управління корпоративною структурою. Далі проводиться оцінка ефективності управління власністю корпоративної структури шляхом розрахунку й аналізу показників, що були визначені у другому розділі роботи.

Визначення раціональної структури власності повинно ґрунтуватися на таких групах принципів: економічної надійності власності, користування корпоративною структурою (корисність, очікуваність, заміщення), принципи, які пов'язані з єдиним майновим комплексом корпоративної структури (принцип формування капіталу та праці, збалансованість, оптимальний розмір), принципи, що пов'язані із зовнішніми чинниками.

Наступним етапом управління власністю корпоративної структури машинобудування є розробка загальної програми управління власністю корпоративної структури, яка має включати такі складові: цільова програма управління необоротними активами, цільова програма управління запасами; цільова програма управління дебіторською заборгованістю, цільова програма управління грошовими коштами, цільова програма управління інформаційними ресурсами. Після цього розробляються локальні програми, які повинні мати свій інструментарій. Досягнення визначених цілей можливе за допомогою використання механізмів, обґрунтованих у роботі.

Далі проводиться тестування визначених механізмів управління для того, щоб встановити, як на практиці працюватиме та або інша ідея або весь план у цілому. В ході експерименту аналізуються помилки, що виникають, і до плану вносяться зміни. Фахівці можуть запропонувати також нові ідеї, не враховані в первинному варіанті проекту.

Досягнення вказаних цілей можливе через корпоративні інструменти управління, серед яких акції та облігації дочірніх підприємств, внутрішньо кредитні центри, лізингові операції тощо.

Завершальним етапом процедури управління власністю корпоративної структури є впровадження системи моніторингу, яке має на меті відстеження в режимі реального часу процесів, що відбуваються всередині корпоративної структури, складання оперативних звітів про стан власності, результати роботи корпоративної структури за найкоротші проміжки часу (день, тиждень, місяць), порівняння мети з досягнутими результатами.

Отже, застосування запропонованої процедури управління власністю корпоративних структур сприяє не лише стійкому розвитку корпоративної структури машинобудування в сучасних умовах, але і підвищує її конкурентоспроможність на ринку машинобудування.

Реалізація запропонованої процедури управління власністю корпоративних структур машинобудування включає низку етапів: аналітичний - дослідження фінансово-економічного стану компанії, аналіз кон'юнктури ринків збуту продукції, оцінка об'єктів власності корпоративної структури; розробку організаційної складової процесу управління об'єктами власності; створення інформаційної складової управління об'єктами власності.

Для формування організаційної складової реалізації управління власністю корпоративних структур машинобудування запропоновано провести заходи щодо

удосконалення структури управління, оскільки в організаційній структурі, що застосовується на більшості машинобудівних корпоративних структур, управління власністю або не виділене в окрему управлінську функцію, або обмежується аналізом структури власників. У межах даного підходу розроблено: типову структурну схему управління; завдання і функції дирекції з питань власності; сформовано діапазон відповідальності для директора з питань власності; розроблено типові планові та звітні документи для дирекції з питань власності.

Важливість інформаційної складової в процесі управління власністю корпоративної структури збільшується з розвитком ринкових відносин в Україні та зростанням обсягу інформації, що обробляється органами управління корпоративної структури.

У зв'язку з тим, що сучасний інструментарій вирішення завдань управління власністю корпоративної структури має відповідати таким вимогам, як можливість прийняття рішень в режимі реального часу, та оперативна адаптація до швидкоплинних умов, готовність до змін, цілеспрямоване формування економічної стратегії, запропоновано створити інформаційно-аналітичну систему за чітко визначеними етапами за допомогою методів інформаційної логістики.

Впровадження зазначених вище заходів та необхідність подальшого розвитку управління власністю корпоративних структур зумовили проведення низки перетворень, основні напрями і зміст яких систематизовано в табл. 3.

Таблиця 3

Основні напрями перетворень у системі управління власністю корпоративної структури

Перетворення	Заходи щодо удосконалення системи управління власністю
1. Реорганізація апарату управління власністю корпоративної структури	Зміна структури підрозділів апарату та функцій, які він виконує. Зміна чисельності апарату. Оновлення складу органів управління. Підвищення кваліфікації управлінського персоналу.
2. Зміна функцій управління власністю корпоративної структури	Підвищення рівня планово-аналітичної роботи. Підвищення якості оперативного управління. Підвищення рівня організації управлінської діяльності, відповідальності за виконання рішень. Посилення контролю за виконання рішень, планів, програм.
3. Зміна методів, технологій, технічної бази управління	Забезпечення раціонального поєднання адміністративних і стимулюючих методів. Використання програмно-цільового управління. Вдосконалення процесів прийняття та виконання рішень. Впровадження прогресивних інформаційних технологій, засобів передавання й обробки інформації.
4. Зміна структури підприємства	Зміна внутрішньої структури власності.

Впровадження у корпоративних структурах машинобудування зазначених положень дозволить поліпшити рівень управління власністю зокрема та організацію управлінської діяльності у корпоративній структурі в цілому.

ВИСНОВКИ

Одержані в дисертаційній роботі результати в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання з узагальнення, розвитку теоретичних і методичних підходів та розробки практичних рекомендацій щодо управління власністю корпоративних структур промисловості

На підставі проведеного дослідження зроблено такі висновки.

1. Визначення поняття «корпоративна структура» як об'єднання суб'єктів господарювання в організацію, що має локальний характер та є елементом інтегрованої структури, на основі розвитку стійких взаємозв'язків шляхом формування та використання спільної власності з метою поліпшення результатів економічної діяльності, з досягненням синергійного ефекту є основою для розробки класифікації корпоративних структур машинобудування. Змістовне наповнення поняття «управління власністю корпоративної структури» як процесу перетворення власності корпоративної структури, що спрямований на раціоналізацію її структури відповідно до мети функціонування та відносин власності, які формуються в рамках корпоративної стратегії сприятиме підвищенню ефективності управління власністю та дає можливість визначити етапи процедури управління власністю.

2. Узагальнення існуючих підходів до класифікації корпоративних структур та запропоноване визначення корпоративних структур дозволили виділити такі їхні класифікаційні ознаки, як тип господарського взаємозв'язку, форма інтеграції, географія діяльності, форма організації, галузева приналежність, ступінь диверсифікації, що дає можливість враховувати особливості структури власності у процесі управління нею.

3. Аналіз тенденцій функціонування корпоративних структур в економіці України в цілому та машинобудуванні зокрема показав, що корпоративний сектор займає в національній економіці домінуючі позиції за показниками кількості підприємств, за середньообліковою чисельністю зайнятих працівників та за обсягом реалізованої продукції. Аналіз функціонування машинобудівного комплексу свідчить про наявність передумов для подальшого розвитку саме корпоративних структур у машинобудівній галузі.

4. До показників оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур віднесено: відношення чистого доходу від реалізації продукції до основних засобів за залишковою вартістю, відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньооблікової кількості штатних працівників; рентабельність продажу, рентабельність активів, відношення прибутку до оподаткування до власного капіталу, рентабельність власного капіталу, коефіцієнт автономії, фондоддача, фондоозброєність. Запропоновані показники є основою для побудови інтегрального показника ефективності управління власністю корпоративної структури.

5. Розроблений методичний підхід до оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування реалізується за такими етапами: обґрунтування складу показників оцінки ефективності управління

власністю корпоративних структур, визначення інтегрального показника ефективності управління власністю корпоративної структури, побудова рейтингу корпоративних структур щодо ефективності управління їхньою власністю, визначення рівня ефективності управління власністю корпоративних структур, рекомендації щодо підвищення ефективності управління власністю корпоративних структур, що сприятиме підвищенню обґрунтованості управлінських рішень.

6. Процедура управління власністю корпоративної структури складається з таких основних етапів: аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, визначення загальної стратегії, визначення раціональної структури власності, формування загальної та локальних програм управління власністю, вибір інструментарію управління, моніторинг ефективності управління, що дозволяє узгодити процес управління власністю із загальними цілями діяльності корпоративної структури.

7. На основі виділення організаційної та інформаційної складових процедури управління запропоновано такі основні напрямки перетворень у системі управління власністю корпоративної структури, як реорганізація апарату управління власністю корпоративної структури, зміна функцій управління власністю корпоративної структури, зміна методів, технології, технічної бази управління, зміна структури підприємства, що дає змогу керівництву корпоративної структури своєчасно приймати управлінські рішення відносно об'єктів власності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Ткачук І. І. Принципи формування раціональної структури власності корпоративних структур машинобудування / І. І. Ткачук // Актуальні питання розвитку сучасної економіки : колективна монографія / За ред. О. О. Непочатенко, Ю. О. Нестерчук. – Умань : Вид. «Сочінський», 2011. – Ч. 2. – С. 136–141.

Статті у наукових фахових виданнях

2. Ткачук І. І. Інтегровані корпоративні структури: визначення та класифікація / І. І. Ткачук // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2008. – № 24. – С. 189–192.

3. Ткачук І. І. Проблеми контролю в корпоративних структурах України / І. І. Ткачук // Економіка : проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Вип. 251, Т. V. – С. 1190–1194.

4. Ткачук І. І. Власність корпоративних структур як об'єкт дослідження / І. І. Ткачук // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 6. – С. 137–139.

5. Українська Л. О. Особливості розвитку корпоративних структур в транзитивній економіці / Л. О. Українська, І. І. Ткачук, //

Бизнес Информ. – 2009. – № 11 (2). – С. 99–101.

6. Ткачук І. І. Аналіз функціонування корпоративного сектора в економіці України / І. І. Ткачук // Економіка : проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. – Вип. 262, Т. V. – С. 1205–1211.

Публікації за матеріалами конференцій

7. Ткачук І. І. Деякі аспекти тенденції розвитку інтегрованих корпоративних структур в Україні / І. І. Ткачук // Матеріали Першої міжнародної науково-практичної конф. молодих учених «Теоретична і прикладна економіка : задачі та перспективи» (Тернопіль, 16-17 жовтня 2008 р.). – Тернопіль : Тернопіл. держ. тех. ун-т. ім. І. Пулюя, 2008. – С. 198–199.

8. Ткачук І. І. Моделі функціонування центру корпоративних структур / І. І. Ткачук // Матеріали Всеукр. науково-практичної конф. «Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств» (Кривий Ріг, 21-22 травня 2009 р.). – Кривий Ріг : КЕІ КНЕУ, 2009. – С. 228–229.

9. Ткачук І. І. Роль корпоративних структур у розвитку регіональної економіки / І. І. Ткачук // Матеріали III міжнародної науково-практичної конф. «Регіональні аспекти розвитку в умовах європейського вибору» (Сімферополь – Алушта, 25-27 вересня 2009 р.). – Сімферополь : ВіТроПринт, 2009. – С. 116–117.

10. Ткачук І. І. Місце корпоративного сектора в економіці України / І. І. Ткачук // Тезиси докладов. Международной научно-технической конференция «Университетская наука – 2010» (Мариуполь, 19–22 мая 2010 г.). – Мариуполь : ПГТУ, 2010. – С. 251.

11. Ткачук І. І. Проблеми функціонування корпоративних структур у машинобудуванні України / І. І. Ткачук // Матеріали VI міжнародної наукової конф. «Стратегія якості в промисловості і освіті» (Варна, Болгарія, 4–11 червня 2010 р.). – Дніпропетровськ-Варна : «Журфонд», 2010. – Т. I (1). – С. 417–418.

12. Ткачук І. І. Оцінка ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування на основі побудови рейтингу / І. І. Ткачук // Зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток сучасного суспільства» (Харків, 19 листопада 2010 р.). – Х. : КНТЕУ, ХТЕІ КНТЕУ, 2010. – С. 98–99.

13. Українська Л. О. Організаційна складова процесу управління власністю корпоративних структур машинобудування / І. І. Ткачук, Л. О. Українська // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Економічний розвиток України в

сучасному просторі» (Харків, 30 листопада – 1 грудня 2010 р.). – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2010. – С. 353–360.

14. Ткачук І. І. Особливості інформаційно-аналітичної системи як інструменту управління власністю корпоративних структур машинобудування / І. І. Ткачук // Зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія досліджень та сучасні соціальні, економічні, технологічні проблеми розвитку суспільства» (Харків, 18 листопада 2011 р.). – Х. : КНТЕУ, ХТЕІ КНТЕУ, 2011 – С. 66–67.

АНОТАЦІЯ

Ткачук І. І. Управління власністю корпоративних структур. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний економічний університет, Харків, 2012.

Дисертацію присвячено узагальненню, розвитку теоретичних і методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо управління власністю корпоративних структур промисловості. Уточнено визначення поняття «корпоративна структура» та змістовне наповнення поняття «управління власністю». Узагальнено та удосконалено класифікацію корпоративних структур. Визначено тенденції функціонування корпоративних структур в економіці України в цілому та машинобудуванні зокрема. Обґрунтовано показники ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування. Розроблено методичний підхід до оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур машинобудування, що реалізується за такими етапами: відбір показників оцінки ефективності управління власністю корпоративних структур, визначення інтегрального показника ефективності управління власністю корпоративної структури, побудова рейтингу корпоративних структур щодо ефективності управління їхньою власністю, визначення рівня ефективності управління власністю корпоративних структур, рекомендації щодо підвищення ефективності управління власністю корпоративних структур. Визначено послідовність і зміст етапів процесу управління власністю корпоративних структур, для застосування яких розроблено основні напрямки перетворень у системі управління власністю корпоративної структури.

Ключові слова: корпоративна структура, власність корпоративних структур, раціональна структура власності, управління власністю, інтегральний показник, ефективність управління власністю корпоративних структур.

АННОТАЦІЯ

Ткачук И. И. Управление собственностью корпоративных структур. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Харьковский национальный экономический университет, Харьков, 2012.

Диссертационная работа посвящена обобщению, развитию теоретических и методических подходов и разработке практических рекомендаций по управлению собственностью корпоративных структур промышленности.

На основе проведенного анализа литературных источников уточнено понятие «корпоративная структура» – объединение субъектов хозяйствования в организацию, которая имеет локальный характер и является элементом интегрированной структуры, на основе развития устойчивых связей путем формирования и использования общей собственности с целью улучшения результатов экономической деятельности, с достижением синергетического эффекта и содержательное наполнение понятия «управление собственностью» – процесс преобразования собственности корпоративной структуры, направленный на рационализацию ее структуры в соответствии с целью функционирования, и отношений собственности, которые формируются в рамках корпоративной стратегии. Базируясь на выделенных характерных чертах корпоративных структур при помощи методов анализа и синтеза, усовершенствована классификация корпоративных структур путем дополнения ее таким признаком, как «география деятельности», которая содержит в себе местные, областные, региональные и межрегиональные корпоративные структуры.

Определены тенденции функционирования корпоративных структур в машиностроении Украины.

Обобщение методических подходов, связанных с оценкой эффективности управления собственностью корпоративных структур, позволило определить такие показатели оценки эффективности управления собственностью: отношение чистого дохода от реализации продукции к основным средствам по остаточной стоимости, отношение чистого дохода от реализации продукции к среднесписочному числу штатных работников, рентабельность продаж, рентабельность активов, отношение прибыли до налогообложения к собственному капиталу, рентабельность собственного капитала, коэффициент автономии, фондоотдача, фондовооруженность, с помощью которых был построен интегральный показатель.

Разработан методический подход к оценке эффективности управления собственностью корпоративных структур машиностроения, который реализуется по таким этапам: отбор показателей эффективности управления собственностью корпоративных структур, определение интегрального показателя эффективности управления их собственностью, построение рейтинга корпоративных структур относительно эффективности управления их собственностью, определение уровня эффективности управления собственностью корпоративных структур.

Предложена процедура управления собственностью корпоративной структуры, которая включает такие основные этапы: анализ внешней и внутренней среды, определение общей стратегии и рациональной структуры собственности, формирование общей и локальных программ управления собственностью, выбор инструментов управления. Определены следующие этапы реализации этой процедуры: аналитический, организационный, информационный.

В рамках организационной составляющей разработаны типовая структурная схема управления корпоративной структурой машиностроения, задания и функции дирекции по вопросам собственности, сформирован диапазон ответственности директора по вопросам собственности, разработаны типовые плановые и отчетные документы для дирекции по вопросам собственности.

С целью совершенствования информационной составляющей предложено создание информационно-аналитической системы по четко определенным этапам с помощью методов информационной логистики.

Для внедрения указанных мероприятий разработан ряд преобразований в системе управления собственностью корпоративной структуры, среди которых реорганизация управления собственностью корпоративной структуры, изменение функций управления собственностью корпоративной структуры, изменение методов, технологии, технологической базы управления, изменение структуры предприятия.

Ключевые слова: корпоративная структура, собственность корпоративных структур, рациональная структура собственности, управление собственностью, интегральный показатель, эффективность управления собственностью корпоративных структур.

ANNOTATION

Tkachuk I. I. Management of corporate structures property – Manuscript.

Dissertation for candidate in economics, speciality 08.00.04. – economics and enterprise management (according to types of economic activity). Kharkiv national university of economics, Kharkiv, 2012.

Dissertation deals with the generalization, development of theoretical and methodical approaches and practical recommendations concerning the management of industry corporate structures property. Definition of the notion “corporate structure” and the content of the notion “property management” have been specified. Classification of corporate structures has been generalised and improved. The trends of corporate structures functioning in economy of Ukraine and at machine-building enterprises in particular have been defined. The efficiency indexes of management of corporate structures property at machine-building enterprises have been substantiated. The methodical approach to estimate the efficiency of management of corporate structures property at machine-building enterprises has been developed. It is implemented according to the following stages: indexes selection of the efficiency estimation of management of corporate structures property; determination of integral index of efficiency of

management of corporate structure property; rating making of corporate structures according to the efficiency management of its property; determination of efficiency level of management of corporate structures property; recommendations to increase the efficiency of management of corporate structures property. Sequence and contents of the process stages of management of corporate structures property have been determined. The basic transformation directions in the system of management of corporate structures property have been developed to implement these stages.

Key words: corporate structure, corporate structures property, rational structure of property, management of property, integral index, efficiency of management of corporate structures property.

ТКАЧУК ІННА ІГОРІВНА

УПРАВЛІННЯ ВЛАСНІСТЮ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 19.04.2012 р. Формат 60x90 /16.

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Обсяг 0,9 ум.-др. арк. Наклад 100 прим. Зам. № 89

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»

61022, м. Харків, вул. Сумська, 37.

Тел. (057)700-53-51, 714-34-26, 771-00-92, 771-00-96